

MUHTAR ÖMERHANOĞLU AVEZOV VE "ABAY YOLU" ROMANININ TERCÜMELERİ İLE İLGİLİ BİBLİYOGRAFİK BİLGİLER

Muhtar Avezov, "28 Eylül 1897" yılında Semey bölgesinin Abay mıntkasında (eski adıyla: Şingıs vilayeti) doğmuştur. "Argın, Jayausal, Korur, Aygak" mahlasları ile hikayeler yazmış, ilmi araştırmalarında ise gerçek adını kullanmıştır. Babası eski usul terbiye ile yetişmiş varlıklı bir köylüdür. Avezov'un soyadını taşıdığı dedesi Avez ise, kültürlü ve çocuk terbiyesine çok önem veren biridir. Yazar, babasından ziyade dedesi Avez ve ninesi Dinasil tarafından yetiştirilmiştir. Meşhur Kazak şairi İbrahim Abay Kunanbayoğlu'nun komşusu ve dostu olan dede Avez, Muhtar Avezov' a ilk bilgileri vermiş, ona alfabeyi öğreterek dostu Abay' ın şiirlerini okutmuştur. Daha sonra Samarbay Molda ve Kamaliddin Hazret'ten Arapça ve Farsça dersleri almış, böylece Arap ve Fars edebiyatının örnekleri ile tanışıp Kazak destanlarını da okumaya başlamıştır.

On bir yaşına kadar dedesi ve özel hocaların kontrolünde devam eden eğitim hayatı, dedesinin ölümü üzerine bu yıldan itibaren şehirdeki ağabeyi Kasımbek'in yanında devam etmiştir. Yazar böylece Semey'deki beş yıllık Rus lisesinden mezun olarak, hemen ardından da öğretmenlik seminerlerine katılmıştır (1914-1919). Daha sonra 1922 - 1923 yılları arasında önce Taşkent'teki Orta Asya Devlet Üniversitesi'ne bir sömestr devam etmiş, 1924 - 1928'de ise Leningrad Üniversitesi'nin Filoloji Bölümünden mezun olmuştur. 1928 - 1930 arasında Taşkent'teki Orta Asya Devlet Üniversitesi'nin Doğu Bilimleri Fakültesinde mastır tahsili görmüştür. On altı yıl sonra 1946'da Kazakistan'da filoloji ilminin ilk doktoru Kazakistan SSC İlimler Akademisinin üyesi unvanlarını almıştır.

Muhtar Avezov bu yıllarda tiyatro sahasındaki faaliyetlerinin yanında 1918'de neşredilmeye başlanan ve on bir sayı çıkarılan "Abay" isimli edebi derginin redaktörü olarak çeşitli makaleler de yazmaya başladı. 1918'de bu dergide yer alan "İnsanlığın Temeli Kadın" adlı ilk yazısında Avezov, kadın hürriyeti ve eşitliği ile ilgili fikirlerini açıklar. Halkı bilgilendirici, aydınlatıcı popüler yazılar kaleme alır.

1920'den itibaren ise siyasi faaliyetlere katılmaya başlar; önce Semey Bölge Meclisinde, daha sonra Orenburg'da Kazakistan Merkez Yöneticisi Komitesindeki resmi çalışmalara

Yrd. Doç. Dr. H. Emel AŞA

İstanbul Ü. Ed. Fak. Türk Dili ve Ed B. Öğr. Üyesi

katıldı. Siyasi faaliyetlerine devam ettiği bu yıllarda 1921'de "Argın" takma adı ile "Müdafasızın Günü" adını taşıyan hikayesini ilk defa neşretti. 1921 - 1926 yılları arasında milletlerle ilişkileri sağlamlaştırmak "Argın, Jaysal, Komr, Ayğak" mahlaslarıyla aşağıdaki hikayeleri yazdı:

"Okuyan Vatandaş, 1923", "Kır Resimleri, 1922 - 1923)", "Zaman Erkesi (Daha sonra: Sönmek Yanmak, 1923)", "Kim Suçlu, 1923", "Eskinin Gölgesinde, 1925", " Taş Yetim (Daha sonra: Yetim, 1925) ", "Kanlı Gece (Daha sonra: Mal Kaçırma, 1925)", "Kazak Kızı (Daha soma: Suçlu Kız, 1925)" "Kaygılı Güzel, 1925".

1920'li yılların sonlarına doğru Muhtar Avezov realist hikayeler yazmaya başladı; "Karaş karaş, 1927" ve "Kökserek, 1929" bu tip eserlerin örneklerindedir. "Karaş karaş" da 1917 Rus ihtilalinden önceki fakir Kazak Türklerinin hayatları konu edilir. Adı geçen eser, fikir ve edebi değer bakımından yazarın, 1920'li yıllarda yazmış olduğu hikayeler içinde en dikkate değeridir. Yazar, bu çalışmaları ile Kazak hikayeciliğinin realist kurucularından biri olarak kabul edilmiştir.

1930'dan itibaren Avezov'un sanatında yeni bir çığır başlar; artık yazar eserlerinde yalnızca tarihi konulara yer vermeyerek Sovyet devrinin ideolojisi, düşünce sistemi ve uygulamaların cesaretle tenkit etmeye başlar. 1930 1940 yılları arasında yazmış olduğu; "İzler, Bileğe Bilek, Hasen'in Olayları, Üç Gün, Kum ile Asker ve Bürkitşi" adlı hikayelerinde sosyal hadiseler üzerine yeni bir bakış tarzı getirir. Özellikle "Hasen'in Olayları" hikayesi ile "Tartışma" adlı piyesinde Sovyet devri ile başlayan yeni sistemin, hayat tarzının ilk yıllarındaki mücadeleler çarpıcı bir şekilde okuyucuya sunulur. Aynı fikirler "Ayman Şolpan, Tartışma, Taş Tulek, Elma Bahçesinde, Sınırdaki, Gece Melodisi" adlı piyeslerde de ele alınmıştır.

Muhtar Avezov, öğretmenlik seminerlerine devam ettiği yıllarda dram sahasındaki çalışmalarına başlar. İlk piyeslerinden olan "Enlik Kebek, 1917" piyesi konusunu Kazak Türklerinin tarihinde yer alan destanlaşmış hadiseden alır. Eski geleneklere karşı çıkan iki gencin, Enlik ile Kebek'in trajedisinin anlatıldığı ve dolayısıyla da devrin tenkidinin yapıldığı bu piyes 1917 yılının Mayıs ayında Eralı Ovası'ndaki Oykuduk

yaylasındaki bir çadırda oynandı. Böylece, bu tarihten itibaren Kazak Türklerinin kültür hayatına tiyatro ilk defa girmiş oldu. Tiyatro sanatı, dram türü ortaya çıktı. Aynı piyes 1926 yılında Milli Kazak Tiyatrosu'nun ilk oyunu olarak sunuldu. Daha soma yazar, piyesi birkaç defa daha düzelterek trajedi seviyesine getirdi.

Muhtar Avezov'un piyesleri Kazak edebiyat tarihinde müstesna bir yere sahip olmuştur. Bu piyesler konularını genellikle tarihi olaylardan ve sosyal meselelerden almışlar, yazarın fikirleri ve sanat gücü ile zenginleştirilmişlerdir; "Baybişe tokal, 1923", "Karagöz, 1926", "Han Kene, 1928".

"Baybişe tokal" piyesi iki kadının çocukları arasındaki tartışma, kadın ve erkek eşitsizliğini değerlendirir. Sevdiği ile evlenemeyen ve hasretinden aklını kaybeden bir kızın trajedisinin konu edildiği "Karagöz" piyesi edebi değerinin üstün oluşu ile 1926 yılındaki tiyatro eserleri yarışmasında birincilik kazanmıştır.

"Han Kene" piyesi ise yarım asra yakın pek sözü edilmeden kalmış ve devrin sosyalist komünist fikirlerine aykırı görüldüğü için sahnelenmesi bir süre engellenmiştir. 1928'de yazılan piyesin nüshası daha sonra ilk defa 1983 yılında yayınlanabilmiştir. Muhtar Avezov'un bu piyesinde Kenesan Han'ın milli mücadele yolundaki isyanları, Kazak tarihinin uzun yıllar devam eden meseleleri ve sosyal çatışmalar ele alınmıştır.

"Ayman Şolpan" piyesi konusunu, aynı adı taşıyan meşhur Kazak destanından alarak komedi olarak yazılmıştır. "Elma Bahçesinde" piyesinde ise Avezov, Sovyet devrindeki öğrencilerin hayatlarını tasvir eder. Drama türündeki eserleri içinde en dikkate değer olanı "Sınırdaki, 1937" isimli piyesidir. Burada sınır etrafındaki bölgede yaşayan insanların 1917'den sonraki yeni hayatı anlatılır. Bu piyesteki " sınır " sembolü ile vatan uğrunda uyanık olma ve vatani koruma vasıflarının üstünlüğü konu edilir. "Gece Melodisi" nde 1926 yılında Kazakların Sovyet sistemine geçişleri ve sebepleri anlatılır; yazar, o zamandaki yeni hayatın örneklerinin ve bu devirdeki çeşitli insanların, tiplerin tasvirini yaparak, çarpıcı bir tarza tenkit eder.

Bu telif piyeslerin yanında Rus ve İngiliz tiyatro eserlerinden de tercüme yapılmıştır; Shakespeare'den "Othello", Gogol' dan

"Müfettiş", Trenev'den "Metres Karavaya", Pagadin'den "Asilzadeler", Kron'dan Bahriye Subayı" onun Kazak Türkçesine çevirdiği piyesleridir. Bu tercümelere gelişmesinde yardımcı olmuştur.

Çağdaş Kazak edebiyatının kurucusu olarak kabul edilen şair İbrahim Abay Kunanbayoğlu'nun hayatı, Muhtar Avezov tarafından ilmi araştırma konusu yapılmıştır. Yazar, büyük şairi sadece ilmi ölçülerle tanıtmayı yeterli görmeyerek onu roman türleri ile ölümsüzleştirmek istemiştir. Böylece 1930'lu yıllardan itibaren Avezov, Abay' ın hayatının anlatıldığı "Abay Jolu (Abay Yolu)" adlı biyografik romanının hazırlıklarına da teşkil eden "Tatyana'nın Şarkısı, 1936" adlı hikayesini yazar ve Kazak Edebiyatı gazetesinde aynı yıl yayınlanır. Bu eser yukarıda zikredilen romanın nüvesini teşkil etmektedir. Yazar, 1940'da A. L. Sobolev ile beraber "Abay" trajedisini kaleme alır. Eserde şairin son yılları tasvir edilerek, ömrü boyunca kendisine prensip olarak seçtiği " adaletsizliği, namussuzluğu, cahilliği tenkit" ile " bilimi ve insan severliği yüceltme " düsturları karakterize edilmektedir. Eserin sonunda Abay, " binlerle, yalnız başına mücadele eden bir kahraman " olarak gösterilmekte ve şairin trajik kederi canlandırılmaya çalışılmaktadır. Abay' ın hayatı ve sanatı, Muhtar Avezov' un bütün ilmi ve edebi çalışmalarının en temel ve en önemli konusunu oluşturmuştur. Yazar, 1945 yılında Abay' ın doğumunun yüzüncü yılına tekabül eden kutlamaların arifesinde "Abay Operası" nı kaleme almış ve yine aynı yılda "Abay' ın Şiirleri" adlı kısa filmin senaryosunu yazmıştır.

Muhtar Avezov on beş yıl boyunca "Abay Yolu" adlı dört ciltlik biyografik romanını yazdı. "Abay" şeklinde adlandırılan birinci kitap 1942'de, ikincisi ise 1947'de neşredildi. Rusça'ya iki cilt halinde çevrilen "Abay" romanı Lenin adına verilen ödülde birincilik aldı. Kazak Türkçe'si ile yazılan romanın birinci cildi 1950'de " Şair Ağa ", ikincisi ise "Abay Yolu" adıyla 1952'de tekrar yayınlandı. Romanın daha sonra, 1956 ve 1959'da çeşitli baskıları yapıldı. "Kazak hayatının ansiklopedisi, Kazakların destanı" diye değerlendirmelere mahzar olan eser, yalnızca hacminin genişliğiyle değil, fikir güzelliği, konusunun önemi, anlatılan hayatın gerçek oluşu ve derinliği yönüyle başarılı olarak

kabul edilmiştir. Bu eserde, Kazakların XIX. asırdaki hayatları realist bir bakış açısıyla tasvir edilmiştir. Üslup olarak Abay' ı sinemaskop diyebileceğimiz, tablo tasvirlerle ve tarihi olaylar içindeki yeriyle ve tezatlı anlatım yolu ile edebiyatta ölümsüzleştirmiş, onu unutulmaktan kurtararak, büyük şairin kendisine seçtiği yolu, halka hedef göstermiştir.

Romanın ansiklopedik bir eser olduğunu Prof. Kanış Satbayev şu sözlerle ifade eder: "Kazak Türklerinin geçmişini araştırmak isteyen alimlerin her biri mutlaka bu eseri okumalıdır; filologlar bu eserde Kazak edebi dilinin gelişmesini, etnograflar ise eski zaman yaşayış şekillerini, inançlarını, geleneklerini bulacaklardır; kuşla ava çıkmak, kızları evlendirdiklerinde uğurlama törenleri, yemek dağıtma adeti, cenaze merasimlerinin tarif edildiği bölüm, şairlerin atışması ile onları birinci tayin edecek jürilerin seçimi örneklerinin her biri ayrı ayrı etnografik malzeme teşkil etmektedir. Ekonomistler, XIX. asırdaki halk ekonomisinin yapısıyla ilgili bilgiler alabilir; hukukçular ise şeriattan başlayarak, yirminci yüzyılın başındaki bozkır kanunları hakkında fikirler edinebilir.

Bu roman sadece Avezov'un sanatının üstünlüğünü göstermez, aynı zamanda Kazak Türklerinin hayatını da bütün dünyaya gerçekçi bir tarzda sergiler. Fransız yazar Lui Aragon "Abay Yolu" adlı eseri "Yirminci asrın en büyük eseri" olarak vasıflandırır. Abay Yolu romanı Rusça'nın yanında yirmi beş dile daha çevrilmiştir. Bunların bibliyografik listesi şöyledir:

Arnavutça

"Megtime gretu romanit (Romanın tanıtımı ve özeti)" Litertia Sone, 1951, m. 3, s. 63 - 70

İngilizce

Abai. Book one. (Çev.: L. Navrosov) Foreign Languages Publishing House. Moscow, 1957, 449s.

Abai. Book two. (Çev.: L. Navrosov) Foreign Languages Publishing House. Moscow, 1957, 43 İs.

"The case of the stolenbride. A chapter from the novel The progress of Abai " Sovyet Literatüre, 1958, m. 8, s. 4 41

The ascent (Abay romanından özet) 25 stories from the Soviet republics. Moscow, Progress Publishers, 1958, s. 239-257

Abay Kunanbayev (1845 -1904) Introduction. Abay Kunanbayev. Selected poems. Moscow, Progress Publishers, 1971, s. 7 - 21

Arapça

Abay Kunanbayev (1854 - 1904), Moskova 1971, s. 5-27

Bulgarca

Abay. Roman. I (Çev: B. Svetlanov) Diproverno izdatelstvo "Nauka i izkustvo", Sofiya 1950, 982s.

Pitvat Abaya (çev: Z. Statkov), Sofiya, narodna Kultura, 1964, 792 s.

Macarca

Egy költő utia. Roman. (Çev: Rab Zsuzsa) Budapest, Ujmagyar könyvkiado, 1956, 598 s.

Vietnam Dilinde

Yunost Abaya. I II (Çev: Çan Jov, Hoont N Hunga, Hont Zionta) Hanoy, 1965, m. 1, s. 8-14

Hollanda Dilinde

"De schrijver van "Abai" door zich zelv gezeen", Sovietletterkunde, 1961, nr. 1, s. 8-14

Yunanca

Put Abaya (Roman özeri), Periodiko mae. , 1958, nr. 6, s. 149-153

İspanyolca

"El rapto de Maken (Roman özeti)" Literatura Sovietice, 1958, nr. 8, s. 7-44

Kore Dilinde

Svad'ba Abaya. M. 1959, İzd. vo Literaturi na inestrannih yazıkah.

Moğolca

"Abay (Roman özeti)" Sog, nr. 4, 1954, s. 86

Almanca

Abai. Roman. Erstes Buch. (çev: H.

Angarova) Moskau, Verlag for fremdsprachige Literatur, 1953, 568 s.

Abai. Roman. Zweites Buch. (çev: H. Angarova) Moskau, Verlag for fremdsprachige Literatur, 1945, 576 s.

Norveç Dilinde

"Varulv" Sovyet nytt, NN 78-84

Polonya Dilinde

Syn kazachstana (Abaj) I. (Çev: S. Pogorzelski), Warszawa, " Czytelnik" 1950, 413 s.

Syn kazachstana (Abai) II (Çev: S. Pogorzelski), Warszawa, " Czytelnik " 1951, 389 s.

Droga Abaia 8 Çev: M. dab) Warszawa, "Czytelnik" 1954, 326s.

"Ponvanie narzeczonej" Literatura radziecka, 1958, nr. 8, sç 7-42

Romence

Abai. Roman. Partea I. (Çev: O. Cazimir, A. İvanovschi) București, " Cartea rusa " 1950, 345s.

Abai. Roman epopee in douavol., distins eu Premiul Lenin pe 1959. Vol. 1-2, București, 1961, Vol. 1, 761p., Vol. 2, 747p.

"În Întineric. Fragmente din romanul "Abai" Îaşol Lit., 1960, nr. 2, s. 15-29

Slovak Dilinde

Abai. Roman. (Çev: Josef Solarik) Bratislava, Praca vy. Davatel'stvo Roh, 1951, 419 s.

Abaiova cesta. (Çev: marta Lickova) Bratislava, " Slovensky pisovatel "1961, 787 s.

Fransızca

"Le rapt (tire du roman " Le ehemin d'Abai " Litteratura Sovietique, 1958, nr. 8, s. 7-41

La jeunesse d'Abai. (Çev: L. Sobolev, A. Vitez) Preamble d'Aragon. Paris, Gallimard, 1958, 417s.

L'auter d' " Abai " vu par lui meme. Mouchtar Aouezov, prix Lenine 1959. " Nouvelles des Letters sovietiques " (Bruxelles) 1960, nr. 3, s. 1721

L'auter d' " Abai " vu par lui meme " Oeuvres et Opinions, Moscow 1961, nr. 8, s. 6-8

Çek Dilinde

Abai. Roman. (Çev: J. E. Dlouhy) Praha Sovetu" 1948, 306s.

Pisne Abajovy. (Çev: I. camutalova, M. Liskova) Praha, " Svet Sovetu " 1949, 457 s.

Ermenice

Abav. Roman. (Çev: Borozonyan). Erevan, Aypetrat, 1952, 722 s.

Letonya Dilinde

Abajs. Roman. I (çev: M. Sumane) Riga, Latvijas valsts izdevnieciba, 1948, 368 s.

Abajs.II (çev: M. Sumane) Riga, Latvijas valsts izdevnieciba, 1949, 380 s.

Abaja Cels I (çev: M. Sumane) Riga, Latvijas valsts izdevnieciba, 1963, 375 s.

Abaja Cels II (çev: M. Sumane) Riga, Latvijas valsts izdevnieciba, 1963, 396 s.

Abaja Cels III (çev: M. Sumane) Riga, Latvijas valsts izdevnieciba, 1963, 366 s.

Abaja Cels IV (çev: M. Sumane) Riga, Latvijas valsts izdevnieciba, 1963, 383 s.

Mans darbs, rakstot romanus par Abaju. Korogs. 1959, m. 12, s. 125 131

Litvanya Dilinde

Abajus. Romanas I. (Çev: K. Diliene), Vilnius, Valstybine grozines literaturos Leidykla, 1950, 410s.

Abajus. Romanas II. (Çev: K. Diliene), Vilnius, Valstybine grozines literaturos Leidykla, 1950, 438s.

Abajus Kelias. Romanas I. (Çev: J. Stanisavskas), Vilnius, Valstybine grozines literaturos Leidykla, 1960, 483 s.

Abajus Kelias. Romanas II. (Çev: K. Jankavskas), Vilnius, Valstybine grozines literaturos Leidykla, 1960, 529s.

Moldova dilinde

Abav (Çev: M. Brushis) Kişinev. Kartya moldavenyanske, 1959, 411s.

Abav (Çev: L. Çemortan, Mi brushis = Kişinev, 1962, 434 s.

Tacik Dilinde

Abay (Çev: A. Mullakandov) Stalinabad, Naşriyati davlatii Tacikistan, 1955, 668s.

"Abay (Çev: A. Mullakandov) " Sarhi Surh. 1957, m. 9, s. 92 22; nr. 10, s. 78 89

Ukrayna Dilinde

Abav. Roman (Çev: İ. Le) Kyiv, Derjavne vidavnitstvo hudojn'oi literaturi, 1952, 615 s.

Salyah Abaya. Roman (Çev: Dm. Grin'ka) kyiv, Derjavne vidavnitstvo hudojn'oi literaturi, 1955, c. I., 352s.; c. 2, 289s.

Eston Dilinde

Abai. Roman (Çev: E. Hange) Tallinn, Eesti Riiklik Kirjastus 1950 c. I, 458s.; c. II, 522s.

Abai tee Çev: A. Blumenfeld) Rahva Haal, 1959

Abai. Roman, epopöa (Çev: E. Hange) Tall,n, Eesti Riiklik Kirjastus 1960, c. I, 424s.; c. II, 432s.

Roman, Türk lehçelerine de aktarılmıştır. Bunların bibliyografik listesi ise şöyledir:

Azeri Türkçesiyle

Abav. Roman (Tere: A. Abasov), Bakı, Azərbaycan Dövlət Neşriyatı, 1954, 475s.

Başkurt Türkçesiyle

Abav Yolu. İke kitaptan torgan roman epopeya (Tere.: Necib İselbay) Ufa, Başkordostan Kitap İzdatelstohı, 1961, 851 s.

Kırgız Türkçesiyle

Abav. Tanhıy Roman. (Tere: T. Suvanberditev) Frunze, Kırgız, Mam. Bas. 1955, 428s.

Abav. Tanhıy Roman. (Tere: T. Suvanberditev) Frunze, Kırgız, Mam. Bas 1957 1963. Kitap 1 - 2. 1957, 880s.; Kitap 3 (Abay Colu) 1963, 420s.; Kitap 4 (Abay Colu) (Terc: Suvanberdiyev, D. Abdillayev) 1963, 465s.

Tatar Türkçesiyle

Abay. Tarihi Roman. Berençe Kitap (Tere: S. Adhemova) Kazan, Tatknigoizdat. 1957, 419s.

Abav.Berençe. ikençe kitap (Tere: S. Adhemova) Kazan, Tatarstan Kitap Neşriyatı,

1960, 704s

Türkmen Türkçesiyle

"Abay, Romanından bölük (Terc: T. Kasımov" Sovet Turkmenistanı, 28. IX. 1957

Abav. Roman (Terc: T. Kasımov S. Yaylımova) Aşgabad, Türkmenistan Devlet Neşriyatı, 1958, 679s.

" Abayın Yolu ("Abay Yolu" atlı romandan bir bölük çap edieris) (Terc: T. Kasımov)" Sovet Turkmenistanı, 23. X. 1960

"Abayın Yolu (Üçüncü kitaptan bölük) (Tere: T. Kasımov) " Mugallımlar Gazeti 23. XII. 1961

Özbek Türkçesiyle

Abav. I. Kitap (Tere: Zumrad), Taşkent. UzSSr, Davlat Neşriyatı, 1951, 416s.

Abav. II. Kitap Tere: Zumrad), Taşkent. UzSSr, Davlat Neşriyatı, 1953, 494

Abav. (Romandan parçalar). (Tere: Zumrad)Abav Yolu. Roman. 2. Kitap (Tere: Zumrad), Taşkent, Özdavnaşr. 1960, 433s.

Uygur Türkçesiyle

" Şair "Abay" Roman. İkinci kitaptın parçe)" Kazak Eli, nr. 12, 1949, s. 39 40

Abav. Roman. 1. Kitap (Tere: S. Ayupov, A. Mensurov), Almuta, Yeni Hayat Jurnalinin Neşriyatı, 1954, 712 s.

Abav. Yolu Roman. (Tere: İ. Ahmetov, K. Hasamitdinov, A. Zununov), Almuta, Yeni Hayat Jurnalinin Neşriyatı, 1955, 1. Kitap 672 s.; 2. Kitap 692s.

Abav Yolu. Romandın parçe (Terc: N. Mensurov, H. Niğmetov), Almuta, kazakistan Dölet Okuş pedagogika neşriyatı, 1962, s. 191 200

Yakutça

"Abay (Çev: G. Tarskogo)" Kum. 10. VII. 1965

Muhtar Avezov'un sanatında önemli bir merhale teşkil eden Abay Yolu romanının yanında yazar, gazete yazıları "Altın Yüzük", "Asil Nesiller", "Cephe", "Şair Köyünde" ilmi araştırmalar, denemeler ve edebi tenkit çalışmaları da yapmıştır. Ayrıca gezi yazılan da kaleme almıştır. Güney Denemeleri, Türkistan Böylece Doğmuş, Hindistan Denemeleri, Amerika Tesirleri"

Avezov, Kazak Türklerinin yirminci asırdaki elli yıllık kaderini beş ciltten oluşan bir destan ile anlatmak istemesine rağmen bu planın ancak birinci kitabım oluşturan " Büyüyen Nesil " adlı kısmım 1962 yılında neşredebilmiştir. Yazar, kazak edebiyatındaki nesir ve dramaturji kollarının büyüyüp gelişmesinde, milli tiyatronun gelişmesinde, milli edebiyatı araştırma meselelerinde sınırsız çalışmalar yaparak, çağdaş Kazak edebiyatının prensiplerini ortaya koymaya çalışmıştır. "Abay tanuv (Abay'ı öğrenme ve araştırma bilimi)" ilminin temelini atarak, çeşitli yıllarda yazılan Kazak Edebiyatı Tarihi'ni Kazak folkloruna tahsis edilen ilk cildinin (1960) asıl yazarı ve redaktörü oldu. Kırgızların " Manas " destanı hakkında çok kıymetli bir monografi yazdı. Kazakistan SSC İlimler Akademisinin üyesi, Kazakistan S. M. Kirov (şimdiki adıyla El Farabi) Devlet Üniversitesinde profesör oldu. yazarın 27 Haziran 1961 yılında ölümü üzerine Kazakistan hükümeti aldığı bir kararla büyük yazarın adını ebedileştirmek maksadıyla İlimler Akademisinin Edebiyat ve Sanat Enstitüsü ile Kazakistan Devlet Dram Tiyatrosuna Muhtar Avezov adını verdi. Çeşitli sokaklarda, Almatı şehrinin bir bölgesi ve bazı okullar yazarın adım taşımaktadır. Yazarın son on yılını geçirdiği evi ise öldükten sonra ant müze olarak açılmıştır.

KAYNAKLAR

AHMETOV, Z.
DÜSENBAYEV, İ
1956

"M. Avezova ab Abaya"
Kommunist Kazahstana

AHMETOV, Z.
1922
BALDANOV, B.
1987

"Suretkerdin Biik Nisanı"
Kazak Edebiyeti, Kazan

"Abay Joli Epopeyası
Şetelde" Kazakistan Mektebi

BAYTANAYEV, E.		KEKİŞEV, T.	
1969	Sın Şeberlik , Almatı.	1987	"Mengilik Muhtar" LeninşilJas, 25 Sentyabr
BERDİBAYEV, R.		LİZUNOVA, E.	
1987	"Darm danahğı" Kazakstan Mektebi,	DUDANBAYEV, İ.	
1962	"Jazuvsı men Keyipkerdin Kenesi" , Juldız, nr.	1957	Muhtar Avezov , Alma Ata.
Davutova, S.		NURGALİYEV, R.	
1990	"Han Kene jayındağı 30 sı Bolgan Edebi Diskussiya" Kaz.SSR.GA'nın Habarşısı, nr. 1.	1968	Tragediya Tabigatı , Almatı.
Derbialin, E.		NURKATOV, A.	
1959	"Edebiyet Gılımının Ülken Tabısı" , Kazak Edebiyeti nr. 52, 25 Dekabrya	1957	Muhtar Avezov , Almatı.
Ebişeva, M.		1962	İdeya jane Obraz , Almatı
1985	"Avezov Avdarmaşı " , Juldız, nr. 11,	1960	Muhtar Avezov , Moskva.
Ekimov, T.		OMARAOV, I.	
1989	"Muhtar Avezov Turalı Jana Derekter" Kazak Edebiyeti, 20 Kazan	1961	Edebiyet jaylı Oylar , Almatı
ISKAKOV, M.		SAHARİYEV, B.	
1985	"Avezov" Teatr Sınşısı, nr. 11.	1965	Vakit Tımsı , Almatı
ISMAYİLOV, E.		SATBAYEV, K.	
1960	Sın men Şığarma , Almatı.	1957	"Ülken Talant İyesi" , Kazak edebiyeti, nr.39,28 Sentyabr
ISMAYİLOV, E.		SATİBALLİYEV, E.	
1962	Jana Belecke , Almatı.	1964	"Avezov'tin tungış Avdarmaşı" ,Kazak Edebiyeti, 26, 26 İyun
KABDOLEYEV, Z.		SİL'ÇENKO, M.	
1986	Muhtar Avezov jane Onn Jemdik Elemi , Almatı	SMİRNOVA, N. S.	
1987	"Menin Avezovım" Jalın , nr. 2.	1957	Tvorçeskiy put' Avezova, Almata.
KARATAYEV, M.		SÜYİNŞELİYEV, H.	
1958	Tuvgan Edebiyet Turalı Oylar , Almatı	1968	Muhtar Omarhanulı Avezov , Almatı
1963	Şeberlik Sınma , Almatı	SÜYİNŞELİYEV, H.	
1969	Epostan Epopeyaga , Almatı	1957	Kazaktın Tungış Epopeyası Jinak, Almatı. Vahatov, B.
1957	"Piyervaya Kazakskaya Epopeya" , Novıy Mir, nr. 9,	1969	Talanttar, Tuvındılar , Almatı
1958	"Şedriy Talant" , Vaprosı	1973	Kazak Sovet Ensiklopediyası , 2 T., Almatı
KEDRİNA, Z. S.:		1956	Kazakstan Jazuvsılarının III, Siyezi , Almatı
1951	Muhtar Avezov , Moskva	1985	Muhtar Avezov , Jıyırma Tomdık Şoğarmalar Jınağı, XX T. Almatı
			M. O. Avezovtın Ömiri men Tvorçesrvoci Turalı Edebiyetter Ulttkı Kitabhana , Almatı, s.8799